

Čo hovorí sám monsiňor Viktor Trstenský o sebe

Svetlo tohto sveta som po prvý raz uzrel 28. marca 1908 v Trstenej na Orave. Bol som deviatym dieťaťom v chudobnejšej malorolníckej rodine. Jedna sestra zomrela už vo svojom útlom veku, a tak nás v dome ostalo so mnou osem detí - šesť chlapcov a dve dievčatá. Súrodenci, tak mi vraveli moji dobrí rodičia, sa mi venovali, ako najlepšie mohli, hneď po svätom krste, ktorý som prijal pod menom Viktor už 29. marca 1908, teda na druhý deň po narodení - bol som vraj veľmi slabý. Roku 1910 odišiel jeden brat a sestra za chlebom do zámoria, ale po čase sa dvaja bratia oženili, nuž pribudli do skromnej domácnosti dve nevesty. takže zas bol plný počet pôvodnej rodiny.

Rástol som teda v domácnosti hmotne chudobnej, ale usporiadanej a duchovne pomerne vyspelej. Rodičia totiž pri všetkej svojej obťažnej starostlivosti o hmotný dobrobyt rodiny venovali dosť pozornosti aj jej duchovnému rastu. Učili nás milovať Pána Boha a blížneho skôr svojim príkladom ako slovom, hoci ani to nechýbalo. Denne sme sa spoločne modlievali ráno, večer, pred jedlom i po ňom. V nedele a vo sviatky sme chodievali všetci na svätú omšu, niekoľkí z rodiny chodievali aj vo všedné dni a na tzv. roráty zase všetci. Bolo to možné, lebo v kláštornej kostole bývali roráty o piatej hodine ráno a vo farskej kostole o šiestej hodine.

Už v prvom roku svojho života - vravievala mi nebohá matka - bol som pre akúsi neznámu chorobu jednou nohou v hrobe, no vôľa Božia ma zachovala pre početné skúšky až dosiaľ.

V septembri 1914. v pamätnom bolestnom roku vypuknutia prvej svetovej vojny, dosah ktorej som vtedy vôbec nechápal, začal som chodiť do ľudovej školy, v ktorej boli učiteľmi otcovia františkáni z miestneho kláštora. Po jej skončení ma rodičia zapísali na radu otcov františkánov do Nižšieho štátneho rímsko-katolíckeho gymnázia v Trstenej, prebratého po vzniku prvej republiky do štátnej správy ale už pod menom nižšie štátne gymnázium. Učenie tu bolo sťažené tým, že vyučovacou rečou bola spočiatku maďarčina a neskôr viac čeština ako slovenčina. To sa potom odrážalo vo vyšších gymnaziálnych triedach. do ktorých som nastúpil 1. septembra 1922.

Keď som dokončieval štvrtú a poslednú triedu gymnázia v Trstenej, rozmýšľali rodičia, čo so mnou ďalej. Pomohol som im preťat' gordický uzol, lebo som prejavil túžbu byť kňazom. Súhlasili s mojim rozhodnutím už aj preto, že finančne neboli schopný poslať ma na iné učiliská, a splnilo sa tak i skryté želanie mojej matky, ktorá sa usilovne modlievala, aby som raz slúžil oltáru.

Šiel som teda aj s inými kandidátmi nádejného kňazstva z Trstenského gymnázia na vyhlásený konkurz na Spišskú Kapitulu. S radosťou som si po

konkurze vypočul správu: Si prijatý do malého seminára. Keďže spišská diecéza nemala v tom čase malý seminár, otec biskup Ján Vojtaššák poslal všetkých novoprijatých klerikov - bolo nás asi tridsať - do malého seminára v Trnave, kde sme pokračovali v gymnaziálnych štúdiách. Tam nás riedili i vinou našou - popríchádzali sme totiž do Trnavy zo slovenských periférii viacerých diecéz, boli sme zastrašení, zvyknutí na iný spôsob učenia – ale i vinou českých profesorov, ktorí nás nechápali, nerozumeli nám a my im, nuž a veru aj zámerne „ulehčovali slovenským pánom biskupúm“, ako sa jeden z nich vyjadril.

Pokrok v učení bol teda slabý. Niektorí preto už v školskom roku, niektorí po jeho skončení prešli na iné gymnáziá. Ja som sa dostal do Levoče, kde som s dobrým prospechom 16. júna 1926 zmaturoval.

8. septembra 1926 som s radostnými nádejami vstúpil do veľkého seminára v Spišskej Kapitule. Tam som v blízkosti ozajstného otca kňazov, klerikov a veriacich, biskupa Jana Vojtaššáka a súcich pánov profesorov strávil päť rokov v príprave na sväté kňazstvo. Z poverenia pána rektora seminára najdp. preláta Jozefa Vojtičku, kňaza ozaj podľa Srdca Ježišovho, zastával som vo vyšších semestroch úlohu sacellána a duktora v tzv. malom múzeu.

Napokon svitol šťastný deň 29. júna 1931, kedy som spolu so siedmimi spolužiakmi prijal z rúk najdôstojnejšieho otca biskupa Jána Vojtaššáka sväté kňazstvo. Prvú svätú omšu som slúžil vo svojom rodisku v Trstenej vo sviatok slovenských svätých vierozvestov Cyrila a Metoda 5. júla 1931.

Na oddych som nemal veľa času. Už 15. júla 1931 som nastúpil na svoje prvé kaplánske miesto do Levoče k skutočne otcovskému principálovi, kanonikovi Jozefovi Krššákovi. Pod jeho múdрым vedením som uplatňoval svoje teoretické vzdelanie v meštianskej škole, v ľudovej a učňovskej škole i v slepeckom ústave, kde som všade učil náboženstvo. Pán principál mi okrem toho zveril vedenie telocvičného spolku Orol, Jednoty katolíckych žien a Spolku sv. Ruženca. Bolo teda práve dosť práce pre neofyta v kňazstve. Okrem toho som musel viackrát dva-tri mesiace zastupovať chorých alebo pracovne veľmi zaťažných kňazov v Oravskom Veselom, v Starej Ľubovni, v Rudňanoch a inde. To potom znamenalo doháňať zameškanú prácu v Levoči.

Z Levoče som definitívne odišiel 10. novembra 1934 za správcu farnosti a po zložení synodálnej skúšky r. 1935 za farára do Reľova. Bola to obec chudobná, ale veriaci úprimne oddaní Pánu Bohu, prístupní jeho Slovu a Životu. Dali to najavo najmä tým, že ochotne pomáhali pri obnove svojho kostolíka, radostne sa vzpružili a oduševnili za Boží život v sebe i vo svojich rodinách v ľudových misiách, ktoré viedli r. 1935 otcovia františkáni. Tento Boží život pestovali potom v náboženských spolkoch, najmä v Slovenskej katolíckej mládeži a v Jednote katolíckych žien zúčastňovaním sa na pracovných schôdzach, na

exercíciách, na divadlách zväčša náboženského obsahu, ktoré častejšie predstavovalo SKM.

29. decembra 1938 som prevzal uprázdnenú faru v Dolnom Kubíne, kde som po zložení katechétskej skúšky učil náboženstvo na tamojšom gymnáziu, viedol novozaloženú Mariánsku kongregáciu študentov a študentiek, Jednotu katolíckych mužov i žien a dlhé roky zastával miesto predsedu okresnej komisie starostlivosti o mládež. Roku 1943 ma otec biskup Ján Vojtaššák poveril funkciou školského inšpektora v okrese Dolný Kubín a po druhej svetovej vojne ma ustanovil za biskupského školského komisára na školách okresu.

Roku 1947 som dostal od Svätého Otca Pia XII. titul Monsignore a bol som vymenovaný najdp. biskupom za člena Consilii a Vigilantia. V tom istom roku prišli do Dolného Kubína sestričky saleziánky a usadili sa v dome, ktorý na tieto ciele veľkodušne poručila dolnokubínska veriaca Etela Polláková. I tu veriaci, viac-menej v evanjelickej diaspóre, boli hodni toho mena. Radi sa zapojili do generálnej obnovy kostola v Dolnom i Vyšnom Kubíne, do kostola v Dolnom Kubíne zakúpili nový organ za 300 000 Kčs, postarali sa o kúpu kultúrneho domu, v ktorom všetky miestne náboženské spolky starých i mladých cibrili svoj rozum. zošľacht'ovali svoje srdcia náboženskými kurzami, výstavami kníh, hodnotnými divadlami. napr. Pašiami, Tajomstvom sv. Omše od Calderona a inými. K tomu všetkému boli povzbudzovaní rozličnými činnosťami fary, najprv ľudovými misiami, potom častejšie duchovnými obnovami. exercíciami, slávnosťami ku cti Božského Srdca Ježišovho, odpustami, veľkodušnými podporami chudobných, sirotinca v Mokradi a inými podnetnými akciami.

To všetko nebolo vítané v meste, v ktorom mali svoju doménu zámožní inoverci a po druhej svetovej vojne i neveriaci. Začal sa preto pohon na veriaciach a na ich vedúcich. Nemal som v Dolnom Kubíne život ustlaný na ružiach, no bol znesiteľný, ba i veľmi produktívny. Sťažil sa však skoro podstatne po vypuknutí tzv. slovenského národného povstania. Horkokrvnejší zabili niekoľkých veriaciach, ďalších odvliekli do Lučivnej, Zázrivskej doliny na vyšetrenie s tým, aby sa rozžehnali so svojimi. A mali i mňa naplánovaného tam zaviesť a poslať do večnosti. Božia opatera však odvedených i mňa zachránila prostredníctvom prof. N. N., vedúceho partizánskej skupiny, s ktorým sme spolu učili na gymnáziu, a hoci som vedel o jeho sklonoch k pučistom, nikomu som to nehlásil.

Keď sa nepodaril so mnou ten čierny plán, ukul sa druhý. Aky? Pri obsadení Dolného Kubína ruským vojskom deložovali mňa i kaplána, moju matku a služobnú z farskej budovy do malej školskej budovy, v ktorej boli aj iní deložovaní katolíci. Býval som tam šesť týždňov. Faru obsadil generál Kolonin so svojim štábom. Pravda, po jeho odchode adjutanti odniesli z nej, čo sa len dalo.

V istý deň, bolo to asi 7. apríla 1945, vkročil do mojej núdzovej ubytovne nepatrný ruský vojak, posadil sa a povedal mi: „Báťuška, dávajte si pozor. Ja som z kontrarozviedky, ktorá má úlohu nepohodlných ľudí odvázať do ZSSR. Vy tu máte nepriateľov, ktorí na vás žalujú. Ľahko sa môže stať, že aj vás budeme musieť odvieť.“ Nazdával som sa, že hádam chce nejakú pijatiku alebo čosi iného, ale on po vypití pohárika vína odmietol ďalej piť a odišiel. O niekoľko dní prišiel znovu. Povedal „Báťuška, s vami je veľmi zle. Tí vaši nepriatelia donášajú správy na vás. Môj šéf mi naznačil, že vás bude musieť zaradiť medzi tých, ktorí majú byť odvezení do Ruska.“

„Nie som si vedomý nijakých vín, pre ktoré by som mal byť potrestaný,“ odpovedal som. „No,“ odvetil ruský vojak, „i keď vám verím, na nátlak žalobcov bude sa musieť urobiť ten nepríjemný zákrok proti vám.“ Rozlúčil sa so mnou a odišiel. Zasa však prišiel asi o dva dni. Priniesol hárok papiera a na ňom obžalobu na mňa, podpísanú štyrmi občanmi Dolného Kubína. Povedal: „Báťuška, očeň plocho s vami. Môj šéf povedal, že vás bude musieť zbaliť. Viete čo to znamená! Sotva sa viac vrátite.“ „Čo je v obžalobe?“ opýtal som sa. Ukázal mi ju. Čítal som v nej, že sa modlím za víťazstvo Nemcov a kážem proti Rusom. Poznamenal som: „I keby som bol taký nerozumný, že by som chválil nacistov a hanil Rusov, bol by som ozaj pochabý, keby som to robil teraz, keď ste vy tu.“ „Nedá sa nič robiť. Šéf má na písme to, čo sa proti vám vraví. Bude vás musieť zlikvidovať.“ „Nech sa stane Božia vôľa,“ odpovedal som. Ruský vojak odišiel dosť smutný. O dva dni znovu vošiel do mojej izby. Nebolo mi veľmi do smiechu, keď som ale zbadal jeho jasnú tvár, vrátil sa mi pokoj do duše. „Nebojte sa, báťuška, už je dobre. Tí vaši nepriatelia zistili, že som u vás, napísali to môjmu šéfovi a žiadali moje potrestanie. Môj šéf ma však veľmi rád, vzal obidva prípisy, ten na vás i na mňa a povedal: „To sú zlí ľudia, povedzte báťuškovi, aby sa nestrachoval, nič mu neurobíme.“ Poďakoval som sa tomuto môjmu anjelovi strážcovi s poznámkou, že naň nezabudnem. Nieкто povie: náhoda! Pre mňa to nebola náhoda, ale otcovské Božie riadenie, ktoré ma zachránilo.

Protivníci - nielen moji, ale i mojich veriacich - nedriemali. Potvrdila mi to isté mne dobre známa veriaca z Levoče, a to až v roku 1955 na fare v N. N., kde som navštívil svojho priateľa z táborov. Privítala ma so slovami: „Otče, ja som vašou druhou matkou. Mala som vám to dávno oznámiť, ale nemala som túto možnosť. Písať som nechcela, navštíviť som vás nemohla. Vrela som však o tom pánovi dekanovi. Ako som sa stala vašou druhou matkou? Keď z Levoče ruská tajná služba odvliekla viacerých

Levočanov, šla som do Ružomberka, kde vtedy bolo veliteľstvo tajnej služby, aby som tam za nich intervenovala. Sedela som v kancelárii veliteľa, keď po zaklopaní vošiel vyšší mládenec. Predstavil sa, že je z Dolného Kubína a

požiadal veliteľa tajnej služby, aby odviezol z Dolného Kubína katolíckeho farára Trstenského. Striasla som sa. Prosila som Pána Boha, aby mi vnukol myšlienku na vašu záchranu. Veliteľ tajnej služby si zapísal vaše meno do zošita, v ktorom už mal viacerých takých odsúdencov. Kubínsky mládenec s vedomím dobre vykonanej práce sa rozlúčil s veliteľom. Ten ho šiel vypevadiť na chodbu. V tom okamihu, ako som zbadala, že je na chodbe, vytrhla som zo zošita stránku s vašim menom a pokrčenú som ju strčila do vrečka. Keď sa veliteľ vrátil, rýchlo som s ním dokončila rozhovor a odišla som von. Na ulici som vytrhnutú stránku potrhala a zahodila. Teda vidíte, že som vašou druhou matkou. Na túto výpoveď môžem aj prisahať".

S dojatím som sa jej poďakoval. Zase náhoda, povie ten či onen. Pre mňa i toto bolo nevyspytateľné Božie riadenie.

I tretí raz v tom období ma len Pán Boh zachránil. Raz vo večerných vkročili do triedy, kde bývala mamka, služobná a iní veriaci z okolia fary, dvaja ozbrojení ruskí vojaci a vyzvali ma, aby som šiel do pivnice vydať im slaninu, ktorú tam vraj mám. Povedal som, že nemám nijakú slaninu. Tí sa však neuspokojili a žiadali, aby som vyšiel na školský dvor. Vedel som, čo to znamená. Dost' nebojácne som im povedal, že ak ma neprestanú obťažovať, pôjdem to oznámiť pánovi generálovi, ktorý býva v susednej farskej budove. Len do začuli slovo generál, zmizli. Zasa len Pánu Bohu som mohol dakovať.

Nepriatelia Boží však nespali ....

Prvé zatknutie

Bolo 15. mája 1945, pol desiatej predpoludním.

Modlil som sa v kostole breviár.

Začul som kroky, onemeli pri mne. Bezruký človek sa mi prihovril:

“Pán farár, volajú vás na ONV.“

“Načo?“

“Neviem.“

“Dobre, idem.“

A šiel som. Vošiel som do budovy starého okresného - predtým župného - úradu. Bezruký zriadenec mi ukázal miestnosť, do ktorej som mal vstúpiť. Sedela v nej mladá žena, pri nej stál mladý muž. V žene som spoznal svoju bývalú žiačku Annu Onderovú, teraz Kukurelli, a v mužovi istého Steina, myslím, že bol Železničiarom.

“Posaďte sa, kým vybavím ľudí.“ Preberala rádiá ktoré ONV nariadil odovzdávať. Po chvíľke ma oslovila:

“Čo ste to porobili?“

“Dobre viete, čo som urobil, veď sa poznáme!”

Anna Kukurelli prišla do Dolného Kubína odkiaľsi z Dolniakov asi roku 1942. Vtedy vraveli, že už nemala rodičov. V našom meste začala chodiť tuším do siedmej triedy gymnázia. Nebola vynikajúcou žiačkou. No bola chudobná, opustená, nuž ujali sme sa jej v meste i v profesorskom zbore, ktorého členom som bol i ja. Ako predseda komisie starostlivosti o mládež v okrese Dolný Kubín vplýval som na výbor, aby jej pomáhal. Skutočne sa jej aj pomáhalo. Pri maturite jej to išlo všelijako. Zastal som sa jej, keď sa rozhodovalo o tom, či ju majú nechať prejsť alebo prepadnúť. Nuž prešla.

Teda nebol som jej neznámy.

„Proti vám sú mnohé spisy tu na stole.“ Pokračovala.

„Ráčte ich láskavo prelistovať, súdiť ma i odsúdiť, ak som dačo trestuhodného uskutočnil,“ reagoval som pridajúc podráždene: „A ak si myslíte, že si zaslúžim, môžete ma aj obesiť.“

„My nikoho nevešiame!“

„Čo teda chcete so mnou?“

Nemala chuť dohadovať sa so mnou, zavolala strážcu väzenia a ukážuc na mňa povedala: „Odved’te ho!“

Strážca, môj veriaci, i keď nie z tých najlepších, nerád plnil rozkaz. S ospravedlňovaním ma zaviedol do cely špinavého kubínskeho väzenia. V cele ma privítali jej obyvatelia, veriaci Kubínčania, ktorých ta zatvorila horlivosť nových vedúcich.

Tí, nazdávajúc sa, že som ich prišiel navštíviť - tak som totiž robil už niekoľko týždňov, ba s veľkodušným dovolením predsedu ONV som tam chodieval v nedele a sviatky slúžiť sv. omšu - veľmi sa potešili z mojej „návštevy“.

Aké však bolo ich prekvapenie, keď som im povedal, že som ich spoluobyvateľ. Pre plač nemohli prísť k slovu. V meste sa rýchlo rozšírila sprava o mojom zatknutí.

Mamka na fare lamentovala, veriaci rozmýšľali, čo robiť. Gordický uzol rozťali po májovej pobožnosti, večer okolo siedmej hodiny.

Chlapci, dievčatá, muži i ženy namierili z kostola pred ONV, kde bola väznica, a nebojácne volali: „My chceme nášho pána farára ešte dnes!“

Odvážnejší zašli za predsedom ONV Pavlom Lettrichom, s ktorým som učil na gymnáziu a ktorého z pažeráka smrti vytrhla moja intervencia. Keď totiž Nemci napadli partizánov, bolo to kedysi v prvej polovici septembra 1944, dochytili Lettricha kdesi v poli, ozbrojeného ruským automatom a revolverom. Priviedli ho pred katolícky kostol a chceli ho zastreliť.

Dozvedeli sa to žiaci, prileteli ku mne na faru a skoro bez ducha jeden cez druhého hovorili: „Chytili pána profesora Lettricha, idú ho odstreliť.“

Skočil som zo stoličky a šiel som s nimi.

Lettrich stál bledý, zamazaný pred dvoma nemeckými vojakmi. Oslovil som ich: „Čo to robíte? Je to poriadny človek.“

„Aký poriadny, našli sme uňho ruský automat a revolver. Poriadni ľudia s

takými zbraňami nechodia,“ odpovedal mi jeden z nich lámanou češtinou. „Nedivte sa,“ dobiedzal som, „Kubín je ohniskom. Vo dne ste tu vy, v noci partizáni, nuž nikto si nie je istý životom. Každý sa zabezpečuje, ako môže.“

„Prečo utekal?“

„Prečo utekal? Nuž chránil sa, nevediac, ako sa vašim príchodom vyvinie situácia.“

„A vy ste prečo neutekali?“ zaťali.

„Preto, lebo som na život a na smrť spojený so svojimi veriacimi.“

„Nie tak, on je bandita. Niet pomoci.“ Skončili debatu. Darmo som s vojakmi naťahoval asi pol druhej hodiny.

Čo robiť?

V Kubíne žila istá pani Sojková, ktorej pri povstaní partizáni zabili muža. Tá žila vo veľkom priateľstve s profesorkou Bullovou. Záchranou môže byť len Bullová, skrslo mi v hlave. A aj bola.

Vediac odo mňa, že Lettrich nebol z tých najhorších, veľmi prosila Sojkovú, aby sa ho ako Nemka zaujala u Nemcov.

V Kubíne bola paľba. V meste vládli Nemci, na kopcoch partizáni. Svoje kože sme si chránili v pivniciach.

Sojkova v paľbe zašla na vyšný koniec k hlavnému štábu a svojou výrečnosťou, trvajúcou tri hodiny, zachránila Lettricha.

Prepustili ho.

Prešiel do Košíc. Mal teda aj on akési záväzky voči mne. Vyhlásil preto deputácii, že ma prepustia.

Slovo dodržal.

Kukurelli ma zavolala.

„Tak vás prepúšťame, ale sa musíte každý deň hlásiť,“ povedala.

„To vám nesľúbim. Ak som vinný, tak ma súd'te, keď ma máte.“

Po krátkej porade so Steinom povedala: „Musíte sa hlásiť aspoň vtedy, keď pôjdete niekam z Kubína!“

„Ani na to sa nezaviažem,“ zareagoval som. „Mám povinnosti ako cirkevný školský inšpektor v celom okrese. Musím chodiť do škôl, nemám teda kedy zabávať sa hlásením.“

„Tak odíd'te!“ znel rozsudok.

Tým sa aj skončil tento „náhodný“ veľký proces. Nie však navždy. A prečo bol vôbec nastolený? „Priateľom“ katolíckej väčšiny, ktorá v Kubíne už bola, sa nepozdával jej náboženský, mravný a sociálno-hospodársky rast. Kým boli v Kubíne katolíkmí iba služobné, sluhovia a kde-tu jeden malý roľník, prípadne menší úradník, nemohli sa katolíci „rozťahovať“. Keď však veriacich z roka na rok pribúdalo, bolo len samozrejmomou vecou, že sa ich vedúci domáhali aspoň paritných práv s ostatnými obyvateľmi mesta.

Boj o práva bol ťažký. Viedli ho vynikajúci kňazi, ako bol Kohút, Maxián, Hadri, Mikuška a ďalší za pomoci šľachetných laikov. Pravda, nie vždycky sa daril, a to najmä preto, že katolíkov bolo ešte málo. Keď však ich počet vzrastal,

rástla aj chuť pomôcť im k uplatneniu. Začalo sa to zvnútra, Misie, obnovy, prednášky, stavovské spolky, divadlá, slávnosti prehlbovali ich náboženské vedomie.

To sa však považovalo za útok proti druhým. Nebola to pravda!

Predsa tým, že poctivo pracujem, nie som príčinou schudobnenia iných. Často sa hovorievalo nekatolíckym veriacim: „My vám nezávidíme ani vaše bohoslužby, ani slávnosti, ani iné vaše akcie vediac, že ak sa budete modliť, nebudete zlými ľuďmi...“

Katolíci sa sceľovali aj navonok, a to sociálnymi akciami, umiestňovaním v úradoch, zamestnaniach i v politicko-národnom živote. Nuž a všetkému tomu bol na vine kňaz, teda biť ho! Tobôž, keď bol aj v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane, aj v Garde, aj v Hlinkovej mládeži, posielal príspevky do Katolíckych novín, do Slováka atď.

Robili to teda podľa osvedčeného receptu Ubijem pastiera, rozpráchnu sa stádo. Daromná však námaha.

Príslovie vraví, že trávu po sv. Jáne ani kladivom nezatlčieš do zeme. Ani život katolíkov v Kubíne sa už nedal ubiť, i keď sa prekážky množili. Množila sa však aj milosť Božia.

Katolíkom sa podarilo odkúpiť hotel, ktorý si pomaly, s ťažkými finančnými obeťami - boli už predtým vyčerpaní, veď si zreštaurovali v Dolnom i Vyšnom Kubíne a predtým pomáhali pri výstavbe fary -prispôsobili na kultúrne ciele. Katolícki muži, ženy i mládež schádzali sa v ňom pri svojich pracovných schôdzach. Na javisku sa odohrávali cenné divadlá: Tajomstvo sv. omše, Pašie a iné. Aspoň raz mesačne bývalo hodnotné divadlo, nacvičované obetavými katolíckymi laikmi.

Náboženské mesačné kurzy viedli dominikáni z Košíc. Výťažok z knižných výstav a vianočných trhov sa dával vo forme hodnotných balíkov tak chudobným katolíkom, ako aj evanjelikom. Slovom, katolíci nespali.

Hotovou bombou bol príchod sestričiek saleziánok 12. mája 1947 do Dolného Kubína, do domu, ktorý pre saleziánske ciele veľkodušne venovala pani Polláková.

Sestričky nelenili. Venovali sa útlým deťom, malým i väčším žiačkam, dospelým devám i ženám. Svojim spôsobom šírili kráľovstvo Kristovo medzi ženskou vetvou dolnokubínskych veriacich. Divadlá, prednášky, krátke filmy, vyučovanie hudby, hry a pod. slúžili tomu vznešenému cieľu. To sa nemohlo páčiť čiernym dušiam. Začal útok. Okrem celoštátneho zakazovania vydávania katolíckych časopisov, rušenia spolkov, obmedzovania činnosti kňazov, boli tu aj obmedzovania čisto miestneho rázu.

Kubínčania sa nechceli len tak ľahko poddať. Nuž nepriatelia začali spracúvať miestnych kňazov, špeciálne farára.

„Zrieknite sa kultúrneho domu, saleziánskeho ústavu, cirkevného majetku ...!“ dobiedzali do farára.

„Čudná žiadosť,“ odpovedal farár. „To predsa nie sú moje domy a majetky.

Veriaci sa skladali na ne po korune. Ich molestujte takými želaniami.“

A bol oheň na streche!

Prípisy za prípismi, vyhrážky za vyhrážkami. Nepomáhalo! Treba teda inak dosahovať kýženého cieľa.

Odstrániť farára! Signál prišiel.

22. mája 1949 sa otvárala v Dolnom Kubíne fabrika Elektropraga. Mal prísť rečniť Široký, Horák a spol. Bola to nedeľa. Farára Úrady v piatok či v sobotu žiadali, aby bohoslužby zariadil na raňajšie hodiny. Farár odpovedal: „Mám veľa filiálok, veriacich roztratených po širom okolí, nemôžem zrazu z ničoho nič zariadiť, aby veriaci tak včasráno prišli na svätú omšu. Na vedomie si nezoberiem takéto čachrovanie so svätou omšou. Odbavím ju v riadnom čase.“ Oheň na streche vzbĺkol, zmohutnel. Našla sa hľadaná príčina ubit' pastiera. Už v ten deň mal byť zatknutý. No urobila sa ešte jedna skúška.

23. mája 1949 večer po siedmej hodine, keď miestni kňazi boli práve pri večeri, vošiel po zaklopaní do miestnosti neznámy mladý muž.

„Som cirkevný referent Gregorovič.“ Prišiel zo Žiliny. „Prišiel som sa porozprávať, pán farár.“

„Nech sa páči do vedľajšej izby.“ Vošli sme a posadili sme sa.

„Ako sa máte?“ dôverne sa opýtal hosť.

„Ďakujem, žijem spokojne ...“

„A koľko máte platu mesačne?“

„Toľko, koľko mi stačí.“

„Ale predsa?“

Nuž povedal som mu.

„To máte málo. A mohli by ste mať aj viac. Ved' slúžite ľudu. Len by ste mali dačo urobiť, aby sa cirkev dohodla so štátom.“

„Na zlú adresu ste trafili. Na dohody sú najprv páni biskupi. Tých poveril svätý Otec, Kristov zástupca na zemi, robiť poriadky ...“

„No ved' tu nejde o veľké veci. Dať do poriadku veci okolo Lukačoviča, Horáka a ...“

„Myslím, tu ide o čosi viac. O slobodu svätej Cirkvi ...“

Hosť prestal naliehať. Pridal však ešte:

„Vraví sa čosi o vašom zatknutí. Keby vás chceli zatknúť, dajte mi to znáť, aby som urobil potrebné kroky.“

Podal mi ruku a odišiel.

Vedel som, čo ma čaká. Noc som prežíval v očakávaní „strážcov zákona“.

Neprišli.

Druhé zatknutie

Po raňajšej svätej omši som sa vybral do školy. O pol desiatej ktosi zaklopal na dvere triedy, v ktorej som učil. Vyšiel som za dvere. Za nimi stál učiteľ s akýmsi

pánom.

Povedal mi: „Tento pán sa chce s vami porozprávať.“

Predstavil sa: „Som Jozef Daubner.“

„Prosím, som vám k službám,“ povedal som.

„Poďme na ONV!“

„Nemôžem nechať deti.“

„Ide o vás, musíte si čas nájsť!“

Nuž dal som deťom tiché zamestnanie a šiel som.

Pred budovou školy mi návštevník ponúkol auto.

„Nejdem autom. Ja som malý pán na autá.“

„Tak poďme na ONV!“

„Ani tam nejdem. Ja mám úradovňu na fare.“

Vedel som, čo chce urobiť.

„Tak nejdete?“

„Nejdem.“

Nuž voľky-nevoľky šiel so mnou peši, auto za nami. Prišli sme pred farskú budovu.

„Tak nejdete na okresný národný výbor?“

„Nejdem.“

„V mene zákona vás zatýkam!“ Ukázal mi eštebácku legitimáciu a strkal ma do auta.

Nemal som veľa chuti. V blízkosti auta však stáli okresný a miestny veliteľ.

Dobří ľudia. Boli by ma museli vziať do auta. Nebolo by im to milé.

Nuž nastúpil som sám, Daubner povedal šoférovi: „Zavezte ho na žandársku stanicu!“

Zaviezol ma na žandársku stanicu vo Vyšnom Kubíne. Odovzdal ma tamojším žandárom s poznámkou: „Strážte ho!“

Potom odišiel do Dolného Kubína za kolegom. Ten medzitým prehliadol faru.

Neviem ako, lebo pri zatykaní ma nikto nevidel, ale dozvedeli sa o tom ľudia.

Zazvonili na poplach, nahrnuli sa ku fare.

„Kde je pán farár?“ zalomozili.

„Tu,“ povedal eštebák prehliadajúci faru v sprievode kaplána Iváka. Tomu povedal: „Ak niečo nájdem na vášho farára, za každú vec vám dám 100 korún. Veľa toho asi nenašiel, lebo kaplánovi po prehliadke nedal nič.“

Veriacich pri fare pribúdalo. Ktosi im povedal, že farár je vo Vyšnom Kubíne.

Nuž hybaj tam. Deti zo škôl, ľudia z poľa. Medzitým som sedel pokojne na žandárskej stanici. Naraz som začul ako kedysi 15. mája 1945: „Chceme nášho pána farára!“ Krik sa zosilňoval. Do miestnosti, kde som sedel vstúpili dvaja veriaci:

„Pán farár, poďte s nami!“

„Nemôžem, som pod dozorom. Narobil by som tunajším žandárom nepríjemnosti.“

„Nuž my vás dostaneme.“ Odišli.

Asi o jednej hodine, teda tri hodiny po zatknutí, prišiel Daubner.

„Tak pod'me!“ osopil sa na mňa.

„Kam?“

„Na vyšetrovanie do Ružomberka.“

„Aj tu ma môžete vyšetriť.“

„To je moja vec, kde vás vyšetrím.“

Miestni žandári nabíjali pušky,

„To ho stojí, pod'te ...“

Šiel eštabák, za nim ja a dvaja žandári. Ako sme sa ukázali na ceste pred žandárskou stanicou, obkľúčili nás ľudia. Bolo ich vyše šesťsto. Odsotili tajného, mňa vzali medzi seba povediac: „Pod'te, pán farár, naspäť do mesta!“

„Ďakujem vám za Vašu láskavosť. Prosím vás však, nechajte ma. Nie si vedomý nijakej protištátnej akcie, vyšetrí ma a pustia.“

„Ak sa raz dostanete do rúk eštabákov, viac z nich nevyjdete. Nepôjdete nikam.“

Tajného, ktorý ma chcel silou-mocou vtiahnuť do auta, odsotil jeden z veriacich so slovami: „Zaklínam ťa v mene ukrižovaného Pána Ježiša, ak sa niečo stane nášmu pánu farárovi!“

Eštabák vidiac, že si neporadí - žandári síce odtláčali veriacich, ale nedosiahli ničoho - s poznámkou: „Id'te v čerty!“ sadol do auta a išiel po posily do Ružomberka.

Veriacich pribúdalo. V počte asi tisíc zriadili sa v pekný sprievod a za mariánskych piesni kráčali do Dolného Kubína, vzdialeného tri kilometre. Sprievod pozdravovali ľudia z oblokov a chodníkov. Vchádzajúcich do kostola vítal chválospev Te Deum ... Zhromaždených som požehnal Najsvätejšou Sviatosťou Oltárnou prosiac, aby sa pokojne rozišli a nechali ma vôli Božej. Neposlúchli však. Odprevadili ma na faru a zriadiac stráže, vo dne v noci ju obchádzali. V kasárni bolo v tom čase asi päťsto českých žandárov, ochotných hneď robiť „poriadok“. Len okresný veliteľ nadp. Hol'ba svojou rozvážnosťou schladil veliteľa žandárov, ktorý sa nechal počuť: „Ještě se najdou brízy, na které pověsíme Trstenského.“

I toto dočasné vyslobodenie z rúk tajných bolo zásahom Božím. Stalo sa ono 24. mája, v deň, kedy saleziáni oslavujú sviatok svojej patrónky Panny Márie - Pomocnice kresťanov. Predstavená kubínskej rehoľnej saleziánskej rodiny ma prosila, aby som v ten deň usporiadal slávnostnú procesiu. Jemne som odmietol návrh s tým, že v Dolnom Kubíne už bolo veľa slávností, netreba preto dráždiť – ako si vždy pri náboženských slávnostiach mysleli naši protivníci – ináč zmýšľajúca verejnosť.

Keď sa predstavená dopočula o mojom zatknutí, vzala do nik sochu Panny Márie Pomocnice a vidiac v nej živú Matku Božiu, začala sa s ňou neformálne dohadovať, tak po taliansky, tam bola totiž vychovaná: „Matka drahá, nie je to hanba, že v Tvoj veľký deň vzali nám nášho duchovného otca? Prosím Ťa,

pomôž mu dostať sa z rúk jeho a našich nepriateľov.“

Prosba nebola daromná. Dostal som sa aspoň načas na slobodu.

V pomerne veľkom sprievode uberajúcom sa so mnou do Dolného Kubína, za spevu mariánskych piesní mi sestrička predstavená povedala: „Vidíte, otče, nechceli ste slávnosť na počesť Panny Márie a Panna Mária si ju sama usporiadala.“

Zahanbil som sa, ale ešte viac potešil ďakujúc Matke Božej za ochranu, a to v nádeji, že ma neopustí ani v ďalších krušných dňoch a rokoch.

V noci z 24. na 25. mája 1949 námestie v Dolnom Kubíne nepoznalo nočný pokoj. Veriaci z okolitých dedín, najmä z Bzín, Kňážež a Medzibrodia, spolu s miestnymi veriacimi demonštrovali za slobodu Cirkvi.

Siedmich kubínskych veriacich eštebáci naložili do autobusu a odviekli do tábora v Novákoch. Na farára striehli a hľadali príležitosť, ako sa ho zmocnili. Nedarilo sa im, lebo veriaci ho vo dne, v noci strážili.

Tretie zatknutie

Až 1. júna 1949 o pol deviatej večer po pobožnosti - od roku 1943 bola totiž v miestnom kostole každý deň večerná pobožnosť spojená s krátkym prejavom, s pytovaním svedomia a večernou modlitbou - prišli na faru Strechaj s kanonikom Grebáčom. Pánov som zdvorilo privítal a voviedol do farskej jedálne.

Strechaj sa predstavil a začal: „Pán farár, musíte ísť s nami dobrovoľne, ináč tu bude krviprelievanie. Je nariadená žandárska pohotovosť, príde posila, zavretí budú štyridsiati piati vaši veriaci.“

„Ja nechcem krviprelievanie. Povedzte mi však, prečo mám ísť s vami, čo som vlastne vyviedol?“

„To sa vám povie v Žiline. Pôjdete so mnou do môjho domu, moja manželka vám dá večeru, u mňa sa vyspíte a ráno po vyšetrení prídete domov.“

Nechcejúc sa naťahovať s mocou zavolať som kaplána Iváka a povedal som mu: „Odchádzam, keď zomriem, pochovajte ma v Kubíne.“

„Prečo tak hovoríte?“ opýtal sa Strechaj.

„Lebo poznám vaše spôsoby vyšetrovania.“

„My nikoho nebijeme,“ odvetil on u dal tri razy ruku kanonikovi Grebáčovi, že ma biť nebudú, i keď niekoľko týždňov predtým mu napísal, že mi musí väzy polámať, a to najmä preto, lebo som sa opovážil spolu s veriacimi brániť záujmy Cirkvi poslaním memoranda, podpísaného takmer všetkými veriacimi farnosti, na prezidentskú kanceláriu a potom vydaním „korešpondencie“ medzi ONV,

MNV a farským úradom vo veci saleziánskeho ústavu, kultúrneho domu a vôbec slobody náboženského života vo farnosti.

Kaplána Iváka som prosil, aby veriacich upokojil ... Mamke a ľuďom zhromaždeným na fare som „zacigánil“, že idem na úrad, odkiaľ sa hneď vrátim. Vyšiel som s hosťami z fary. Zamierili sme na námestie. Tam stálo Strechajovo auto. Posadil ma vedľa kanonika Grebáča. Auto viedol Strechaj. Odchádzajúc požehnal som Kubín.

V aute bolo mlkvo.

Vo Veličnej voviedol Strechaj auto do farského dvora. Zarazil som sa.

Prekvapilo ma ešte viac, keď vstúpiac do farskej jedálne našiel som tam kňaza Straku. Ďalej tam bol, neviem odkiaľ český sudca a veliteľ vojenskej posádky, mne neznámy major.

„To vy ste len Trstenský?“ privítal ma Straka.

„O vás sme veľa počuli.“

„Čo ste mohli počuť? Že som katolíckym kňazom a takým chcem aj ostať.“

„No nie, vy ste zločincom,“ oboril sa na mňa sebavedome sudca.

„To nie je pravda, pán farár nič zločinného nevyviedol,“ povedal Grebáč.

„Čo zločinného som urobil?“ opýtal som sa ho, „Tady jsou spisy proti vám ...“ reagoval sudca.

„Dokážte, prosím!“

„Co se budeme bavit? Jdeme!“

Pozdravil som sa s kanonikom Grebáčom a vyšiel som z fary. Posadili ma na zadné sedadlo po Strakovej pravici. Auto viedol Strechaj. Pri ňom sedel sudca.

„Veľadôstojný pán farár,“ prihovoral sa Straka, „vy ste žili vo svete. Povedzte mi, je možná spolupráca Cirkvi s terajším režimom?“

„Nemám náladu na dišputu, preto ani neodpovedám.“

„Ale vy ste robili protizákonné veci v Kubíne. Proti zákonu ste priviedli do Kubína mníšky a dopúšťali ste sa aj iných protizákonností,“ pokračoval Straka.

„Kto proti zákonom robil, ukáže sa, ak nie prv, tak na konci sveta. Nebudem s vami debatovať.“

Vzal som si do ruky svätý ruženec a modlil som sa. Vyrušovali ma „humánne“ poznámky Strechaja a Straku: „Nie ste hladný? Nie je vám zima?“

„Nie!“ Stereotypne som odpovedal spokojne sa dívajúc do ťažkej budúcnosti, ktorá ma čakala.

V Žiline, kam sme došli, zastalo auto pred akousi budovou, pred ktorou pravdepodobne čakala nejaká stráž. Tej Strechaj povedal:

„Všetko je v poriadku.“

Bola to asi tá sľúbená pohotovosť. Nato sa auto pobralo ďalej. Zastalo kdesi na námestí. Kázali mi vystúpiť. Vystúpil som teda. Dostal som rozkaz prestúpiť do iného auta. Podajúc ruku Strakovi povedal som: „Zbohom, dôstojný pán, utrpenie svojej matky, prípadne jej smrť a svoje utrpenie obetujem za vás.“

„Prečo mi tak hovoríte?“

„Vy dobre viete prečo, zbohom!“

Vošiel som do naznačeného auta.

Strechaj nesplnil sľub, že budem u neho spať a ráno ma vyšetrí. Vedel som to. Preto som sa v duchu smial jeho rečiam. Auto zamierilo pred väzenie. Vystúpiac z auta vošiel som na príkaz sprievodcov dovnútra.

Rozkázali mi vyprázdniť vrecká a jeden z nich otvoril dvere do špinavej cely, v ktorej okrem prične a špiny nebolo nič. Opýtal som sa ho: „Ste vy katolík?“ „Áno.“

„Ďakujem,“ povedal som a vošiel do cely. Dvere za mnou zapadli. Malým krížikom, ktorý som nosil na reverende, som vygravíroval na stenu veľký kríž, vzal som do ruky svätý ruženec a prosil som Matku Božiu o ochranu a pomoc. Ďakoval som Pánu Bohu za darované milosti a za milosť tejto noci v žalári. O spánok som sa nepokúšal. Aj tak by to bývalo nadarmo. Nemal chuti ma oblažiť. Sadol som si na špinavú pričnu oproti vyrytému krížiku. Noc bola dlhá. Predlžovali ju všelijaké myšlienky na minulosť, prítomnosť a najmä na budúcnosť. Tá sa neprejavovala ružovou v mojich očiach. Pred nimi staručká mamka, zanechaná farnosť, spolupracovníci ... i osobné zlé predtuchy ... Ved' čo dobrého čakať od zarytých nepriateľov Božích? Oka som nezažmúril. Nie div teda, že noc nemala konca-kraja. Napokon predsa len ustúpila.

Ráno okolo desiatej zarinčali kľúče. Otvorili sa dvere cely a ozval sa veliteľský hlas: „Vystúpte!“

Rozlúčil som sa s nehostinnou celou a kráčal som za strážcom väzenia. Ten ma vtrepal do auta a zaviezol, myslím, na krajské veliteľstvo žandárstva.

Nazdával som sa, že sa splní aspoň druhý Strechajov sľub – vyšetrí ma a zavezu domov. Moje nádeje však skoro splasli. Na moje prekvapenie privítal ma okrem žandára v akejsi kancelárii aj kanonik Grebáč. Priniesol mi breviár a zvestoval mi, že v Kubíne je všetko v poriadku. Stretnutie so mnou mu nebolo milé. Spozoroval som to už na kubínskej fare. Zľakol som sa ho.

Bol akýsi bez krvi a bez duše.

Po čase som sa dozvedel, že Strechaj, ktorého za Slovenského štátu vyslobodil z väzenia, mu na príkaz strany radil, aby išiel s ním do Kubína, lebo ináč ho čaká väzenie. Nezazlieval som mu, že sa podujal na takú úlohu. Bol predsa starší, chorľavý, väzenie by ho dobilo. Ja som si však trúfal s pomocou Božou prejsť tou krížovou cestou.

Po krátkom rozhovore s kanonikom Grebáčom ma žandársky poručík vyviedol pred budovu a kázal mi nastúpiť do pripraveného auta. Cestou ma poučoval, že škoda sa priečiť, plávať proti prúdu. Nič sa tak nevyhrá. Chcel som mu oponovať, no uznal som za vhodnejšie nemlátiť slamu naprázdno. Chcel ma počastovať nejakým jedlom.

Bolo už poludnie 2. júna. Od včerajška som nemal nič v ústach. Akési to občerstvenie by mi dobre padlo. Nemal som však naň nijakú chuť, ba bol som rád, že ho nemusím prijať.

Asi o jednej popoludní auto zastalo pred ilavskou väznicou. Všetelijaké pocity sa

ma zmocňovali, keď za mnou zapadli masívne väzenské dvere. Ocitol som sa zoči-voči povestnému krotiteľovi „zločincov“ - Jakabovi.

Dobre sa „osvedčil“ režimu v tábore na Oravskej priehrade, kde trhanie breviára, lámanie krížov, „derešovanie“ väzňov a prehánanie ich po pracovisku bola ešte najmiernejšia a najľudskejšia prevýchova tzv. nepriateľov režimu. Nuž nebolo mi do smiechu, keď ma predviedli pred neho. Privítal ma skoro tak, ako Straka vo Veličnej:

„Á, to ste vy ten Trstenský, o ktorom som sa dosť napočúval na Orave?“

Začal sa výsluch, bez bitky. Strechajov sľub sa aspoň tu splnil.

„Viete tancovať?“ bola prvá otázka.

„Okolo dobrých a biednych.“

„A milujete?“

„Pána Boha a blížnych.“

„Ste akýsi smelý. No my vám tú smelosť vyženieme!“

„Rýchlo s ním preč, preobliecť ho!“ znel rozkaz jednému zo žandárov.

„Krížová cesta tu,“ pomyslel som si. A veru bola.

Zbohom, milá reverenda, kedysi tak túžobne čakaná a s takou radosťou nosená!

Zbohom, ostatné odznaky civilného života! Zbohom, zaiste nadhlo, kňazská práca!

Predtucha sa splnila naozaj doslova. Oblečený do väzenských handier, ináč tieto šaty nemožno ani menovať, ocitol som sa ako prvý kňaz spišskej diecézy v kruhu piatich kňazov z iných krajov a asi toľkých civilných väzňov v neútulnej, tmavej väzenskej cele.

Pri všetkom smútku ma hriala aspoň iskierka akejsi radosti, že som v spoločnosti rovnako zmýšľajúcich bratov. Žiaľ, nie nadhlo.

15. júna 1949 ma zavliekli na samotku - taký údel zastihol aj ostatných kňazov, - aby som tam rozmýšľal o svojich „zločinoch“ a naučil sa kajateľ za ne i sľúbiť polepšenie.

V ten istý deň mi doručili Rozhodnutie Krajského národného výboru v Žiline, ktorým mi určili 24-mesačnú „prevýchovu“ v tábore, a to pre „poburovanie veriacich“, kostolné vyhlášky, listy Biskupskému úradu a iné protištátne činy. Nimi boli - vyčítali mi ich totiž častejšie osobne i písomne ONV a MsNV v Dolnom Kubíne ešte pred mojím zatknutím: privedenie a ochrana sestričiek saleziánok, nezrieknutie sa kultúrneho domu a cirkevného majetku, náboženské aktivizovanie, vydanie Pamätnice rímsko-katolíckeho kostola v Dolnom Kubíne, zverejnenie tlačou - bolo to želanie otca biskupa Jána Vojtaššáka - korešpondencie medzi úradmi a mnou.

Tieto listy boli uverejnené v brožúrke Slovo o Ústave saleziánok v Dolnom Kubíne, ktorú vydalo vydavateľstvo N. S. Lev v Ružomberku.